

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою

(пост. п. /свідок/ № // 2020р.)

Ректор

А.А. Мазаракі

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ/
EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY

РОБОЧА ПРОГРАМА/
COURSE OUTLINE

освітній ступінь	бакалавр / bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки / Social and behavioral sciences
спеціальність	053 Психологія / Psychology
спеціалізація	Практична психологія / Practical psychology

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: *Капосльоз Г.В.*, канд. психол. наук, с.н.с.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології
16.10.2020р., протокол № 4;

обговорено та схвалено на засіданні ради факультету економіки,
менеджменту та психології 24.10.2020р., протокол №3.

Рецензенти: *Корольчук М.С.*, доктор психол. наук, професор;
Кокун О.М., заступник директора з науково-інноваційної
роботи Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН
України, доктор психологічних наук, професор, Член
кореспондент НАПН України.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ /
EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Експериментальна психологія» призначена для навчання здобувачів освітнього ступеня «бакалавр», галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», спеціалізацій «Психологія», «Практична психологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідних освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є опанування студентами методологією психологічного експерименту, набуття вмінь і навичок експериментального дослідження психіки особистості під час проведення наукових досліджень та професійної діяльності практичного психолога.

Завданнями вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є:

ознайомити студентів з особливостями становлення і розвитку експериментального методу в психології, роллю та місцем експерименту в системі психологічного наукового знання та практики на сучасному етапі їх розвитку;

сформувати загальне уявлення про порядок (основні етапи) проведення експериментального дослідження, методи які використовуються та заходи, що організовуються на кожному з етапів;

засвоєння студентами вмінь та навичок формулювання та перевірки наукових гіпотез, розроблення експериментальних планів та заходів щодо їх реалізації, оцінювання валідності та ефективності експериментального дослідження, аналізу та інтерпретації експериментальних даних, формулювання висновків, оформлення та презентації звіту за дослідженням;

формувати компетентності та психологічну культуру використання класичних і сучасних технологій експериментального дослідження психологічних явищ у науковій та практичній діяльності психолога.

Предметом вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» є процес планування та проведення психологічних експериментів, аналізу одержаних даних, їх узагальнення у висновках дослідження та презентація науковій спільноті чи використання у професійній діяльності практичного психолога.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання:

основ формування, функціонування та розвитку психіки – дисципліна «Загальна психологія»,

особливостей практичної діяльності психолога – дисципліна «Практична психологія»,

методології розроблення та застосування психодіагностичного інструментарію – дисципліна «Психодіагностика»,

розуміння соціально-психологічних явищ – дисципліна «Соціальна психологія»,

вміння:

застосовувати методи математичної статистики у аналізі та інтерпретації даних емпіричних досліджень психологічних явищ – дисципліна «Методи математичної статистики в психології».

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Експериментальна психологія», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

✓ Психологія (ОС бакалавр, 2018р.)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1, 3-10
ЗК3.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності психолога.	1,2
ЗК4.	Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.	6, 7, 9, 10
ЗК 5.	Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	3-5
ЗК 6.	Здатність бути критичним і самокритичним	7-9
ЗК7.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	3-5
ЗК9.	Навички міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команд.	7
ЗК 10.	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності	10
ЗК 11.	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів)	10
ЗК 12.	Знання та розуміння про захищеність життя і	10

	діяльності особистості, суспільства і життєвого середовища від небезпечних факторів природного і штучного характеру	
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
ФК 1.	Знання структури особистості, принципів, методів, галузей психології;	1,10
ФК 2.	Знання функціонування потребнісно-мотиваційної, операціональної, інформаційної та регуляторної підсистем особистості;	2
ФК 4.	Вміння здійснювати психологічну діагностику, консультацію, корекцію, реабілітацію клієнтів і надавати психологічну допомогу працівникам організації;	5-7
ФК 6.	Вміння досліджувати соціально-психологічні явища і впроваджувати методи психологічного забезпечення професійної діяльності в організації;	3
ФК 11.	Вміння систематизувати критерії психодіагностичних обстежень, спрямованих на якість відбору й атестації персоналу на підприємстві, організації;	4, 5, 7, 8
ФК 12.	Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики;	9
ФК 13.	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій;	3-9
ФК 14.	Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку;	10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПРН 1.	Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	5, 7, 8, 9
ПРН 4.	Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т. ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.	5, 9
ПРН 5.	Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.	1, 2, 10
ПРН 7.	Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, вміння дотримуватися процедури дослідження.	4, 9
ПРН 8.	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.	6
ПРН 9.	Презентувати результати власних досліджень	4-9

	усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень.	
ПРН 10.	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.	4-9
ПРН 11.	Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.	2, 6, 10
ПРН 12.	Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, встановлювати ефективність власних дій.	2, 9
ПРН 13.	Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту.	2, 9
ПРН 14.	Емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.	10
ПРН 15.	Демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.	10
ПРН 16.	Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.	1,2,10
ПРН 17.	Знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.	10
ПРН 18.	Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.	10
ПРН 19.	Розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.	10

✓ *Практична психологія (ОС бакалавр, 2020р.)*

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК1.	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.	1, 3-10

ЗК2.	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.	1,2
ЗК9.	Здатність працювати в команді.	7
<i>Фахові компетентності за освітньою програмою</i>		
СК1.	Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології	1-10
СК2.	Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.	2
СК4.	Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел	1,2
СК5.	Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій	3
СК11.	Здатність дотримуватися норм професійної етики	10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР1.	Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.	5, 7, 8, 9
ПР4.	Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.	5, 9
ПР7.	Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки	6, 9
ПР8.	Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.	9
ПР9.	Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання	9
ПР13.	Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.	10
ПР14.	Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.	1-10
ПР15.	Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку	10

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1.

Експериментальна психологія у загальному контексті наукового пізнання

Джерела наукового знання. Експериментування, як метод емпіричних досліджень, Мова науки. Операційні дефініції і закони. Теорії та компоненти теоретичних знань. Теорія вищого рівня Халла-Спенса. Процедура наукового дослідження. Типи досліджень. Прикладні дослідження. Фундаментальні дослідження. Принципи експериментального дослідження психіки.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1,3.

Додатковий: 1, 2, 4.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 2.

Становлення і розвиток експерименту в психології

Класичні експерименти в психології. Історія розвитку експериментальних досліджень у психології. Автори першого психологічного закону: Густав Фехнер та Ернст Вебер. Закон Вебера-Фехнера. Метод середньої помилки. Метод постійного стимулу. Метод встановлення порогу. Відкриття швидкості руху збудження Германа Гельмгольца. Френсіс Гальтон та його дослідження індивідуальних відмінностей. Вільгельм Вунд – організатор першої психологічної лабораторії. Герман Еббінгаус та його дослідження пам'яті людини. Психологічні експерименти в США (С. Холл, М. Кеттел, Е. Тітченер, В. Джеймс, Е. Торндайк та ін.). В.М. Бехтерев та його експериментальні проекти.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 2, 6

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 3.

Експеримент як метод психологічного дослідження

Місце експерименту в дослідженні психічної реальності. Сутність експериментального дослідження психіки. Методи психічного пізнання людини. Класифікація психологічних методів. Рання класифікація. Сучасна система психологічних методів. Експериментальні методи, як засіб вивчення людської поведінки. Методи психологічного дослідження (теоретичні, інтерпретаційно-описувальні, емпіричні). Феноменологічне самоспостереження. Спостереження, опитування, бесіда. Метод біографічного дослідження. Метод аналізу продуктів діяльності. Клінічний метод. Метод психологічного консиліуму та ін.

Принципи лабораторного дослідження психіки. Переваги та проблеми експериментального дослідження психіки. Лабораторний експеримент та процедура його застосування. Природний експеримент та його різновиди (психолого-педагогічний експеримент, виробничий експеримент, навчальний експеримент, польовий експеримент. Констатуючий та формуючий експеримент. Пілотний, пошуковий та підтверджувальний експерименти. Квазіексперимент. Критичний експеримент. Науковий експеримент.

Прикладний експеримент. Проективний та ретроспективний експерименти. Сліпий експеримент. Неконтрольовані, природні та контрольовані (лабораторні експерименти). Індивідуальний та груповий експерименти. "Архівний метод". Алгоритм формування експериментального дослідження.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 4.

Дослідницькі стратегії в експериментальній психології

Основні дослідницькі стратегії, які сформувались у науковому пізнанні закономірностей оточуючого світу. Дескриптивна, кореляційна та маніпулятивна дослідницькі стратегії. Дескриптивна стратегія. Контрольоване спостереження. Приховане спостереження. Натуралістичне (природне) спостереження, як варіант дескриптивної стратегії. Польове спостереження. Відмінності між натуралістичним та польовим спостереженнями. Кореляційна стратегія та її застосування в психометричних дослідженнях. Критика кореляційної стратегії.

Маніпулятивна стратегія та психологічні закони казуальних зв'язків типів: $S \rightarrow R$ або $O \rightarrow R$. Витоки експериментальних досліджень в психології. Трьохмірна теорія відчуттів. Загрози фальшування експериментальних даних та шляхи їх уникнення. Встановлення експериментальних фактів в контрольованих умовах і можливість порівняння їх за схемами маніпулювання рівнями експериментальних факторів. Логіка експериментального методу. Експериментальне спілкування. Експериментатор: його особистість і діяльність.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 3, 5.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 5.

Гіпотези у психологічному дослідженні

Поняття про гіпотезу у психологічному дослідженні. Принцип фальсифікації та верифікації наукової гіпотези. Види гіпотез у психологічному дослідженні. Теоретична та експериментальна гіпотези. Психологічні і статистичні гіпотези. Експериментальна гіпотеза та її особливості. Експериментальні та статистичні гіпотези. 0-гіпотеза. Помилки 1-го і 2-го роду при перевірці статистичних гіпотез. Асиметрія висновків на основі експериментальних результатів. Відбір досліджуваних. Експеримент, як засіб перевірки передбачень, прогнозів, які робить теорія. Джерела формування наукових гіпотез.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 2.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 6.

Змінні у структурі психологічного експерименту. Валідність експерименту.

Побічна (незапланована) варіативність і стратегії її контролю. Важливість контролю побічної варіативності. Джерела побічних змінних у психологічному експерименті. Проміжні змінні й змінні, що контролюються. Незалежні та залежні змінні. Ситуаційні побічні змінні. Побічні змінні, пов'язані із суб'єктами, що беруть участь в експерименті у ролі досліджуваних. Побічні змінні, пов'язані з просторово-часовою послідовністю експериментальних подій. Стратегії контролю побічних змінних. Методи контролю при застосуванні міжгрупових експериментальних планів. Методи контролю побічних змінних, не пов'язані з плануванням експерименту. Рандомізація як процедура забезпечення еквівалентності груп. Процедура рандомізованого вибору. Створення корельованих груп як процедура їх вимірювання. Створення корельованих груп за результатами перед експериментального тестування. Створення корельованих груп шляхом включення побічної змінної в експериментальний план. Поняття контрбалансування. Методи контролю побічних змінних, не пов'язані з плануванням експерименту.

Тестологія і психодіагностична практика. Характеристики теорії тестології. Основні вимоги, що висуваються до тестів. Валідність, надійність, достовірність тестів, допустимі похибки вимірювання. Адаптація іноземних тестів. Норми і вимоги до отримання психодіагностичного критерію. Загальні принципи застосування психодіагностичних методик. Контроль незалежної змінної. Ефект послідовності. Контроль зовнішніх (побічних і додаткових змінних). Критерії якості виміру змінних.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 3, 5.

Інтернет – ресурси: 3-5.

Тема 7.

Планування експериментального дослідження

Критерії класифікації експериментальних планів. Інтрагрупові та міжгрупові експериментальні плани. Простий план для двох рандомізованих груп з тестування після експериментального випробування. Експериментальний план для кількох рандомізованих груп з різними рівнями незалежної змінної і тестування після випробування. План для двох рандомізованих груп з попереднім і підсумковим тестуванням (граничним контролем). План для чотирьох рандомізованих груп з контролем ефектів попереднього тестування (план Соломона). Плани для співвіднесених груп. Експериментальні інтраіндивідуальні плани. Вибір експериментального плану. Факторні експериментальні плани. Встановлення основних ефектів і взаємодій для інших факторних планів. Переваги і недоліки факторних експериментальних планів.

Доекспериментальні плани. Види доекспериментальних планів. План з

попереднім та підсумковим тестуванням однієї групи. План для двох нееквівалентних груп з тестуванням після випробування. Квазіекспериментальні плани. Плани часових серій. План «екс-пост-факто».

Процедура розподілу досліджуваних по групах. Рандомізований факторний план. Ротаційні факторні плани. Основні ефекти і взаємодія.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 3.

Додатковий: 5, 6.

Інтернет - ресурси: 1, 2, 5

Тема 8.

Структура і логіка психологічного дослідження

Предметна специфіка психологічного емпіричного дослідження. Суб'єктивний підхід до психологічного емпіричного дослідження. Принципи додатковості в психологічному емпіричному дослідженні. Неекспериментальні емпіричні дослідження. Кореляційне дослідження. Види кореляцій та їх характеристика (додатна, від'ємна, нульова, нелінійна кореляції). Типи кореляційних досліджень та їх характеристика. Види неекспериментальних досліджень. Класифікація неекспериментальних методів дослідження. Класифікація видів психологічного спостереження.

Галузеві експерименти в психології. Окремі методи експериментальних досліджень сприйняття. Вимірювання сприйняття. Оцінювання валідності перцептивних реакцій. Основні психофізичні методи та їх застосування. Методи дослідження "простого навчання" (формування умовних реакцій). Класичне зумовлювання. Оперантне зумовлювання. Теоретичне узагальнення основних концептуальних положень класичного та оперантного зумовлювання в теорії Халла-Спенса. Окремі методи експериментального дослідження вербального навчання і пам'яті. Експериментально-психологічні дослідження мотиваційної динаміки. Окремі методи експериментальних досліджень у соціальній психології.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 5.

Інтернет - ресурси: 1-3.

Тема 9.

Узагальнення, інтерпретація та представлення результатів експериментального дослідження

Вимоги державних стандартів щодо формування наукового звіту за результатами дослідження. Результати дослідження, їх інтерпретація та узагальнення. Форма представлення результатів дослідження. Зміст та структура підготовки та оформлення наукового звіту. Основні етапи при оформленні наукового звіту за результатами дослідження. Різновиди представлення результатів експериментального дослідження. Реферат наукового звіту. Презентація наукових звітів. Представлення емпіричних результатів в курсовій, дипломній та магістерській роботі студента. Вимоги до оформлення наукової статті.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2.

Додатковий: 5, 8.

Інтернет - ресурси: 1-3.

Тема 10.

Артефакти психологічних експериментів та етика дослідження

Поняття артефакту. Ефект плацебо та його вплив на об'єктивність результатів дослідження. Ефект Хоторна. Ефект аудиторії, або ефект соціальної фасилітації. Ефект Пігмаліона (або ефект Р. Розенталя). Ефект Фокса. Ефект першого враження. Ефект Барнума.

Етичні принципи психологічного дослідження. Етика проведення експерименту з одним досліджуваним. Етика проведення експерименту із залученням тварин. Наукове шахрайство в психологічних дослідженнях. Законодавство України про авторські права дослідників. Патентна справа. Етика і психологія спілкування експериментатора і досліджуваного.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1.

Додатковий: 1, 3, 5, 6.

Інтернет - ресурси: 3-5.

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. *Експериментальна психологія. Підручник.* / С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко – К.: Центр учбової літератури, 2020. – 360 с.*

2. Капосльоз Г.В. *Основи психолого-педагогічного дослідження // Основи професійної освіти. Підручник* / М.В. Руденко, Р.А. Калениченко, Г.В. Капосльоз, Г.Л. Корчова. – К.: КНУБА, 2018. – 613 с.

3. Корольчук М.С., Осьодло В.І. *Психодіагностика: підручник* - К.: Ельга; Ніка-Центр. 2012. – 400с.

4. *Копець Л. Класичні експерименти в психології: навчальний посібник.* – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. – 283 с.*

Додатковий

1. Бочелюк В.Й. *Методика та організація наукових досліджень в психології: Навч. пос.* / В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк / – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с.*

2. Бондарчук О.І. *Експериментальна психологія: курс лекцій.* – К. : МАУП, 2003. – 120 с.

3. Галян О.І. *Експериментальна психологія: навчальний посібник.* / О.І. Галян, І.М. Галян. – К. : Академвидав, 2012. – 400 с.

4. Гірняк Г.С. *Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Експериментальна*

психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» / Г. С. Гіряк. – Тернопіль: ВПЦ Економічна думка, 2018. – 60 с.

5. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. — К.: «ВД «Професіонал», 2007. — 208 с.

6. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. *Основи психології: опорні конспекти, схеми, методики. Навчальний посібник для студентів ВНЗ.* – К.: Ніка-Центр, 2018. – 320 с.

7. *Практична психологія. навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / Корольчук М.С., Корольчук В.М., Ржевський Г.М., Миронець С.М., Осьодло В.І., Зазимко О.В. – К. : Київ.нац.торг.ун-т, 2015. – 739 с.*

8. *Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб.* / М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С.М. Миронець та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 652 с.¹

Інтернет – ресурси:

1. Етичний кодекс Української Спілки психотерапевтів / [Електронний ресурс] : <http://www.usp.lviv.ua>.

2. Етичні положення Європейської Асоціації психотерапевтів / [Електронний ресурс]: <http://www.psyter.org>.

3. Корнілова Т.В. Експериментальна психологія / [Електронний ресурс]: https://stud.com.ua/29206/psihologiya/eksperimentalna_psihologiya

4. Студентська електронна бібліотека "Читалка" [Електронний ресурс] : <http://chitalka.info/psy.html>.

5. Портал «У психолога» [Електронний ресурс] : http://upsihologa.com.ua/tytarenko_crisis2.html.

6. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] : <http://www.info-library.com.ua/books-book-78.html>.

7. Копець Л. Класичні експерименти в психології [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/knigi/509-klasichn-eksperimenti-v-psiholog-kopets-l.html>

8. Максименко С.Д. Експериментальна психологія - [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/predmet/25-psiholog%D1%96ya.html?page=5>

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автори: *Полунін О.В., доктор психол. наук, професор*
Миронець С.М. канд. психол. наук, доцент
Капосльоз Г.В., канд. психол. наук, с.н.с.

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри психології 16.10.2020р., протокол № 4;
обговорено та схвалено на засіданні ради факультету економіки, менеджменту та психології 24.10.2020р., протокол №3.

Рецензенти: *Корольчук М.С., доктор психол.наук, професор;*
Кокур О.М., заступник директора з науково-інноваційної роботи Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України, доктор психологічних наук, професор, Член кореспондент НАПН України.

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ /
EXPERIMENTAL PSYCHOLOGY**

**РОБОЧА ПРОГРАМА /
COURSE OUTLINE**

освітній ступінь	бакалавр /	bachelor
галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки /	Social and behavioral sciences
спеціальність	053 Психологія /	Psychology
спеціалізації	Психологія /	Psychology
	Практична психологія /	Practical psychology

**1. Структура дисципліни та розподіл годин за темами
(тематичний план)**

№ з.п	Назва теми	Кількість годин					Форми контролю
		Усього год/кред	лекції	семінарські заняття	Практичні (лабораторні) заняття	самостійна робота студентів	
1	2	3	4	5		6	7
1	Тема 1. Експериментальна психологія у загальному контексті наукового пізнання	14	2	2	-	10	О, Т
2	Тема 2. Експериментальна взаємодія. Етика психологічних досліджень	18	2	4	-	12	О, Т, ППЗСР
3	Тема 3. Експеримент як метод психологічного дослідження. Дослідницькі стратегії в експериментальній психології	18	2	2	2	12	О, КО, ПСВ
4	Тема 4. Гіпотези психологічного дослідження. Змінні у структурі психологічного експерименту.	16	2	2	-	12	О, ППЗСР
5	Тема 5. Планування психологічного експерименту	16	2	2	-	12	О, ПСВ, ППЗСР
6	Тема 6. Формування вибірки з метою дотримання валідності експерименту	18	4	-	2	12	Т, КО, ППЗСР
7	Тема 7. Дослідницька програма та її реалізація в експериментальному дослідженні	22	4	-	4	14	Т, КО, ПСВ
8	Тема 8. Узагальнення, аналіз та інтерпретація результатів експериментального дослідження	22	4	4	-	14	О, Т, ПСВ
9	Тема 9. Валідність експерименту. Артефакти психологічних експериментів та етика дослідження	20	4	-	2	14	КО, ПСВ, ППЗСР
10	Тема 10. Представлення результатів експериментального дослідження	16	2	2	-	12	О, Т, ПСВ
	Всього	180\6	28	18	10	124	

Підсумковий контроль – екзамен

Умовні скорочення:

О – опитування; Т – тестування; КО – колективне обговорення проблеми;
ППЗСР – письмова перевірка звіту самостійної роботи; ПСВ – перевірка
ситуаційної вправи.

2. Тематика та зміст лекційних, практичних (семінарських), лабораторних занять, самостійної роботи студентів

Результати навчання	Навчальна діяльність*	Робочий час студента, год
<p>Знати: мету та завдання експериментальної психології; зв'язок з іншими науками та науковими дисциплінами; місце експериментальної психології у загальному контексті наукового пізнання.</p> <p>Уміти визначати типи та застосовувати принципи експериментальних досліджень.</p>	<p align="center">Тема 1. Експериментальна психологія у загальному контексті наукового пізнання</p> <p align="center">Лекція</p> <p align="center">План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Мета та основні завдання експериментальної психології. 2. Зв'язок з іншими науковими дисциплінами. 3. Типи експериментальних досліджень. 4. Принципи експериментального дослідження психіки. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 2. Додатковий: 2. Інтернет – ресурси: 3-5.</p> <p align="center">Самостійна робота студентів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сформулювати основні теорії та операційні дефініції експериментального дослідження [Осн.1, с. 4-35]. 2. Визначити та охарактеризувати основні типи досліджень [Осн.1, с. 36-40, Осн.2, с. 451-455]. 3. Назвати та охарактеризувати принципи експериментального дослідження [Осн.1, с. 40-46]. 4. Занести нову термінологію до словника. 	<p align="center">2</p> <p align="center">10</p>
	<p align="center">Семінар - 1.</p> <p align="center">Експериментування, як метод емпіричних досліджень</p> <p align="center">Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Експериментування, як метод наукового знання. Характеристика методу. 2. Мета та основні завдання експериментальної психології. 3. Зв'язок з іншими науковими дисциплінами. 4. Типи досліджень експериментальних досліджень. 5. Принципи експериментального дослідження психіки. 6. Прикладні та фундаментальні дослідження. 7. Теорія вищого рівня Халла-Спенса. 8. Процедура та етапи наукового дослідження. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3-4. Додатковий: 2, 7. Інтернет – ресурси: 3-5.</p>	<p align="center">2</p>

<p>Знати: історичні передумови та етапи розвитку експериментального методу в психології; засновників класичних експериментів в психології та сутність запропонованих ними експериментальних законів (методів).</p> <p>Уміти: застосовувати різноманіття методів експериментального дослідження в практичній дослідницькій діяльності психолога.</p>	<p>Тема 2. Становлення і розвиток експерименту в психології.</p> <p>Лекція</p> <p>План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Історія розвитку експериментальних досліджень в психології. 2. Класичні експерименти в психології. 3. Видатні експериментатори та їх внесок в розвиток експериментального методу в психології. <p>Самостійна робота студентів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сформулювати основні історичні етапи розвитку експериментального методу в психології [Осн.4, с. 4-55]. 2. Назвати видатних експериментаторів та їх внесок в розвиток експериментальної психології [Осн.4, с. 4-55]. 3. Назвати перші експериментальні психологічні школи Європи та їх представників [Осн.4, с. 4-55]. 4. Назвати представників вітчизняної експериментальної науки та охарактеризувати їх внесок у розвиток психології [Осн.4, с. 4-55]. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3-4. Додатковий: 2, 7. Інтернет – ресурси: 3-5.</p>	<p>2</p> <p>12</p>
	<p>Семінар – 2.</p> <p>Історія розвитку експериментальних досліджень в психології.</p> <p><i>Питання для обговорення:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Автори першого психологічного закону: Густав Фехнер та Ернст Вебер. 2. Метод встановлення порогу чутливості та його характеристика. 3. Герман Еббінгаус та його дослідження пам'яті людини. 4. Представники Європейської школи психології та їх внесок в розвиток експериментального методу. 5. Психологічні експерименти в США. 6. Вітчизняна школа експериментальної психології та її внесок в розвиток експериментального методу. 7. Вільгельм Вунд – організатор першої психологічної лабораторії. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3-4. Додатковий: 2, 7.</p>	<p>4</p>

	Інтернет – ресурси: 3-5.	
<p>Знати: різновиди класифікацій методів експериментального дослідження в психології та їх характеристику; знати сильні та слабкі сторони застосування методу;</p> <p>Уміти: визначати необхідні методи в психологічному дослідженні; обґрунтовувати доцільність застосування методів експериментального психологічного дослідження.</p>	<p>Тема 3. Експеримент як метод психологічного дослідження</p> <p>Лекція: План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Місце експерименту в дослідженні психічної реальності. 2. Рання класифікація психічних методів пізнання людини. 3. Сучасна класифікація експериментальних психологічних методів. <p>Самостійна робота студентів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сформулювати та пояснити природу застосування ранньої класифікації експериментальних методів психології [Осн.4, с. 4-55]. 2. Навести класифікацію сучасних методів експериментальної психології та охарактеризувати їх сутність [Осн.4, с. 60-95]. 3. Охарактеризувати зміст природного та лабораторного експерименту [Осн.2, с. 451-455]. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3-5. Додатковий: 1-3, 7. Інтернет – ресурси: 3-5.</p>	<p>2</p> <p>12</p>
	<p>Семінар – 3.</p> <p>Різновиди методів експериментального дослідження в психології</p> <p>Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Рання та сучасна класифікації методів експериментального дослідження в психології, їх спрямованість та характеристика. 2. Експериментальні методи, як засіб вивчення людської поведінки. 3. Сутність експериментального дослідження психіки індивіда. 4. Методи психологічного дослідження їх різновидності та феноменологія. 5. Принципи лабораторного дослідження психіки та поведінки. 6. Констатуючий та формуючий експерименти. Мета та характеристика. 7. Алгоритм формування експериментального дослідження. 	<p>2</p>

	<p>досліджуваним.</p> <p>3. Загрози фальшування експериментальних даних та шляхи їх уникнення.</p> <p>4. Маніпулятивна стратегія та психологічні закони казуальних зв'язківка типів: $S \rightarrow R$ або $O \rightarrow R$.</p> <p>5. Встановлення експериментальних фактів у контрольованих умовах експериментального дослідження.</p> <p>6. Порівняння експериментальних фактів за схемами маніпулювання рівнями експериментальних факторів.</p> <p>7. Натуралістичний та польовий експеримент. Їх порівняльна характеристика.</p> <p>8. «Дескриптивна», «Кореляційна» та «Маніпулятивна» стратегія. Їх застосування в експериментальному дослідженні.</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 2, 3. Додатковий: 1-3. Інтернет - ресурси: 1, 2, 5.</p>	
<p>Знати: джерела формування наукових гіпотез; види гіпотез, що застосовуються у науковому дослідженні; їх відмінності.</p> <p>Уміти: застосовувати принципи верифікації та фальсифікації гіпотез; визначати помилки при перевірці гіпотез; формувати вибірки досліджуваних.</p>	<p>Тема 5. Гіпотези у психологічному дослідженні Лекція План лекції:</p> <p>1. Поняття про гіпотезу у формування наукового дослідження.</p> <p>2. Види гіпотез, їх характеристика та місце в структурі наукового дослідження.</p> <p>3. Джерела формування статистичних гіпотез та помилки при їх перевірці.</p> <p>Самостійна робота студентів</p> <p>1. <i>Навести приклади формулювання гіпотези наукового дослідження.</i></p> <p>2. Назвати та охарактеризувати види гіпотез, що застосовуються в експериментальному дослідженні [Осн.1, с. 88-96].</p> <p>3. Назвати та охарактеризувати принципи відбору та формування груп досліджуваних [Осн.1, с. 98-104].</p> <p>4. Визначити та охарактеризувати джерела наукових гіпотез [Осн.1, с. 88-96].</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1-3. Додатковий: 2, 5. Інтернет - ресурси: 1-5.</p>	<p>2</p> <p>12</p>
	<p>Семінар - 5. Джерела формування наукових гіпотез в експериментальному дослідженні Питання для обговорення:</p>	<p>2</p>

	<p>1. Мета та принципи формулювання гіпотези в науковому дослідженні.</p> <p>2. Види гіпотез, їх порівняльна характеристика та місце у структурі формулювання наукового дослідження.</p> <p>3. Теоретичні та експериментальні гіпотези.</p> <p>4. Психологічні і статистичні гіпотези. 0-гіпотеза.</p> <p>5. Помилки 1-го і 2-го роду при перевірці статистичних гіпотез.</p> <p>6. Експеримент, як засіб перевірки передбачень, прогнозів, які робить теорія.</p> <p>7. Асиметрія висновків на основі експериментальних результатів дослідження.</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 4. Додатковий: 1-2. Інтернет - ресурси: 3-5.</p>	
<p>Знати: стратегії контролю побічних змінних в експериментальному дослідженні; характеристики джерел побічних змінних; принципи сучасної тестології і психодіагностичної практики.</p> <p>Уміти: застосовувати процедуру рандомізованого вибору досліджуваних груп; використовувати методи контролю побічних змінних; визначати критерії якості виміру змінних.</p>	<p>Тема 6. Змінні у структурі психологічного експерименту. Валідність експерименту.</p> <p>Лекція1</p> <p>План лекції:</p> <p>1. Побічна (незапланована) варіативність і стратегії її контролю.</p> <p>2. Методи контролю змінних при застосуванні міжгрупових експериментальних планів.</p> <p>Лекція2</p> <p>План лекції:</p> <p>3. Рандомізація, як процедура забезпечення еквівалентності груп.</p> <p>4. Валідність експерименту.</p> <p>Самостійна робота студентів</p> <p>1. Охарактеризувати важливість контролю побічної варіативності результатів експериментального дослідження [Осн.1, с. 134-145].</p> <p>2. Визначити та охарактеризувати методи контролю при застосуванні міжгрупових експериментальних планів [Осн.1, с. 146-156].</p> <p>3. Дати визначення та охарактеризувати поняття контр балансування [Осн.1, с. 157-159].</p> <p>4. Назвати та охарактеризувати методи контролю побічних змінних [Осн.1, с. 160-169].</p> <p>5. Пояснити та навести приклади поняття валідності в тестології.</p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 4, 6. Додаткова: 1-2. Інтернет - ресурси: 3-5.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>12</p>

	<p style="text-align: center;">Практичне заняття 1</p> <p style="text-align: center;">Методи контролю змінних при застосуванні групових і міжгрупових експериментальних планів.</p> <p style="text-align: center;">Завдання:</p> <p>1. <i>За матеріалами ситуаційних вправ, виданих викладачем, здійснити планування експерименту з визначенням та обґрунтуванням конкретного плану дослідження.</i></p> <p>2. <i>Під кожне ситуативне завдання запропонувати відповідний план експериментального дослідження з конкретним обґрунтуванням доцільності вибору. Визначити переваги та недоліки відповідного плану дослідження.</i></p> <p style="text-align: center;">Практичне заняття 2</p> <p style="text-align: center;">Методи контролю змінних при застосуванні групових і міжгрупових експериментальних планів.</p> <p style="text-align: center;">Завдання:</p> <p>3. <i>Під ситуативні вправи запропонувати використання групи експериментальних планів, а саме:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - простий план для двох рандомізованих змінних; - експериментальний план для кількох рандомізованих змінних; - план для двох рандомізованих груп з попереднім і підсумковим тестуванням; - план для чотирьох рандомізованих груп з контролем ефектів; - план для співвіднесених груп; - експериментальний інтраіндивідуальний план; - факторний експериментальний план; - план для двох нееквівалентних груп; - план часових серій «екс-пост-факто»; - використання ротаційних факторних планів; <p>4. <i>Шляхом виконання ситуативних завдань показати:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - переваги і недоліки факторних експериментальних планів; - відмінність між експериментальними, до експериментальними та квазіекспериментальними планами. 	2
<p>Знати: предметну специфіку психологічного емпіричного дослідження;</p>	<p style="text-align: center;">Тема 8. Структура і логіка психологічного дослідження</p> <p style="text-align: center;">Лекція 1</p> <p style="text-align: center;">План лекції:</p> <p>1. Предметна специфіка психологічного емпіричного дослідження.</p>	2

<p>принципи на яких ґрунтується логіка психологічного дослідження; методи психологічного дослідження та їх класифікації.</p> <p>Уміти: застосовувати методи експериментального дослідження; методи вимірювання та оцінювання результатів дослідження.</p>	<p>2. Неекспериментальні дослідження. 3. Типи кореляційних досліджень та їх характеристика.</p> <p style="text-align: center;">Лекція 2 План лекції:</p> <p>4. Галузеві експерименти в психології. 5. Види експериментальних психологічних досліджень.</p> <p style="text-align: center;">Самостійна робота студентів</p> <p>1. Охарактеризувати поняття суб'єктивного підходу в експериментальному дослідженні [Осн.1, с. 255-257]. 2. Назвіть та охарактеризуйте типи кореляційних досліджень в психології [Осн.1, с. 243-256]. 3. <i>Порівняйте та охарактеризуйте окремі методи психологічного дослідження психіки особистості.</i></p> <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 4. Додатковий: 1-2. Інтернет - ресурси: 3-5.</p>	<p style="text-align: right;">2</p> <p style="text-align: right;">14</p>
	<p style="text-align: center;">Семінар – 8. Види психологічних досліджень. Структура, логіка і принципи їх побудови Питання для обговорення:</p> <p style="text-align: center;">Заняття 1</p> <p>1. Назвіть та охарактеризуйте принципи додатковості в емпіричному дослідженні з психології. 2. Охарактеризувати сутність суб'єктивного підходу в психологічному дослідженні. 3. У чому полягає предметна специфіка психологічного емпіричного дослідження. 4. Види неекспериментальних психологічних досліджень та особливості їх проведення.</p> <p style="text-align: center;">Заняття 2</p> <p>5. Фундаментальна та прикладна наука. Охарактеризувати відмінності та назвати відомих вчених в галузі психології, їх внесок в розвиток фундаментальної та прикладної науки. 6. Галузеві експерименти в психології: - окремі методи експериментальних досліджень сприйняття; - методи вимірювання сприйняття та їх характеристика; - Теорія Г. Еббінгауза. Методи дослідження видів та властивостей пам'яті; - методи дослідження простого навчання;</p>	<p style="text-align: right;">2</p> <p style="text-align: right;">2</p>

	<p>- основні психофізіологічні методи та їх застосування; - окремі методи експериментальних досліджень в соціальній психології та ін. Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 4. Додатковий: 1-2. Інтернет - ресурси: 3-5.</p>	
<p>Знати: вимоги державних нормативних документів щодо формування наукового експерименту та формування наукового звіту за результатами дослідження. Уміти: визначати проблему, що потребує розв'язання експериментальним шляхом; формулювати завдання дослідження; визначати шляхи реалізації поставлених завдань, формулювати висновки та здійснювати інтерпретацію результатів.</p>	<p>Тема 9. Узагальнення, інтерпретація та представлення результатів експериментального дослідження Лекція План лекції: Заняття 1</p> <p>1. Вимоги державних стандартів до формування наукового звіту. 2. Результати експериментального дослідження, їх інтерпретація й узагальнення. Заняття 2</p> <p>3. Різновиди представлення результатів наукових досліджень. 4. Зміст та структура підготовки й оформлення наукового звіту. Самостійна робота студентів</p> <p>1. <i>Скласти схему основних законодавчих та нормативних документів, що визначають порядок проведення експериментальних досліджень.</i> 2. Назвати та охарактеризувати різновиди підходів до формулювання звітів за результатами експериментальних досліджень [Осн.1, с. 265-272]. 3. Назвати та охарактеризувати елементи структури наукового звіту [Осн.1, с. 273-292]. Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3, 4. Додатковий: 1, 7. Інтернет - ресурси: 1-3.</p>	<p>2</p> <p>2</p> <p>14</p>
	<p>Практичне заняття.* <u>Заняття з використанням обладнання лабораторії:</u> Завдання: Робоче місце 1. <i>Ознайомити студентами з сучасним лабораторним обладнаннями та апаратурними комплексами для проведення експериментального психологічного дослідження.</i></p>	<p>2</p>

	<p>Робоче місце 2. Відпрацювання практичних навичок студентів проведення галузевих експериментів із застосуванням:</p> <ul style="list-style-type: none"> - апаратурного комплексу «ХИСТ»; - апаратурного комплексу «ПСИХОМЕТР»; - тренажерних апаратурних комплексів; <p>Робоче місце 3. Ознайомлення та набуття навичок роботи із сучасними приладами вимірювання психічних властивостей особистості.</p>	
<p>Знати: класифікацію основних суб'єктивних ефектів</p> <p>у психологічному дослідженні; джерела артефактів психологічного дослідження; етичні норми психологічного дослідження індивіда. Уміти: розрізняти артефакти психологічного дослідження, зокрема: «ефект Плацебо»; «ефект Хортонна»; «ефект аудиторії»; «Ефект – Розенталя»; «Ефект Фокса» та інші артефакти психологічного дослідження. Уміти застосовувати заходи протидії артефактам в експерименті.</p>	<p>Тема 10. Артефакти психологічних експериментів та етика дослідження</p> <p>Лекція</p> <p>План лекції:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття артефакту в психологічному експериментальному дослідженні. 2. Різновиди суб'єктивних ефектів в психологічному експерименті. 3. Етичні принципи і норми психологічного експериментальних досліджень в психології. <p>Завдання для самостійної роботи студентів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дати визначення поняття «артефакти» в психологічному експериментальному дослідженні [Осн.1, с. 134-169]. 2. Охарактеризувати поняття «ефект Плацебо» та його вплив на об'єктивність результатів експерименту [Осн.1, с. 134-169]. 3. У чому полягає «ефект – Хоторна». Охарактеризувати його феномен в експериментальному дослідженні [Осн.1, с. 134-169]. 4. Дати визначення та охарактеризувати Ефекти: «Ефект Пігмаліона» (або ефект Р. Розенталя) [Осн.1, с. 139-140]; «Ефект Фокса»; «Ефект першого враження»; «Ефект аудиторії»; «Ефект Барнума»; «Ефект упередженості експериментатора» [Осн.1, с. 134-169]. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 3, 4. Додатковий: 1, 7. Інтернет - ресурси: 1-3.</p>	<p>2</p> <p>12</p>

	<p style="text-align: center;">Семінар - 10.</p> <p style="text-align: center;">Етика експериментального дослідження</p> <p style="text-align: center;">Питання для обговорення:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Етичні принципи психологічного дослідження. 2. Положення міжнародних правових норм щодо етики проведення психологічних досліджень. 3. Етика проведення експерименту із залученням тварин. 4. Наукове шахрайство в психологічних дослідженнях. 5. Етика і психологія спілкування експериментатора і досліджуваного. 6. Вимоги законодавства України щодо дотримання авторських прав у наукових дослідженнях. 7. Характеристика різновидів артефактів, що зустрічаються в психологічному експерименті. <p>Список рекомендованих джерел: Основний: 1, 4. Додатковий: 1-2. Інтернет - ресурси: 3-5.</p>	2
	Разом	180/6

Примітка: курсивом позначено заняття з використанням інтерактивних методів навчання.

3. Список рекомендованих джерел

Основний

1. Максименко С.Д., Носенко Е.Л. Експериментальна психологія. Підручник. / С.Д. Максименко, Е.Л. Носенко – К.: Центр учбової літератури, 2020. – 360 с. *
2. Капосльоз Г.В. Основи психолого-педагогічного дослідження // Основи професійної освіти: Підручник / М.В. Руденко, Р.А. Калениченко, Г.В. Капосльоз, Г.Л. Корчова. – К.: КНУБА, 2018. – 613 с.
3. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: підручник - К.: Ельга; Ніка-Центр. 2012. – 400с.
4. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології: навчальний посібник. – К. : Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2010. – 283 с. *

Додатковий

1. Бочелюк В.Й. Методика та організація наукових досліджень в психології: Навч. пос. / В.Й. Бочелюк, В.В. Бочелюк / – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 360 с. *
2. Бондарчук О.І. Експериментальна психологія: курс лекцій. – К. : МАУП, 2003. – 120 с.
3. Галян О.І. Експериментальна психологія: навчальний посібник. / О.І. Галян, І.М. Галян. – К. : Академвидав, 2012. – 400 с.
4. Гірняк Г.С. Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Експериментальна психологія» для студентів спеціальності 053 «Психологія» / Г. С. Гірняк. – Тернопіль: ВПЦ Економічна думка, 2018. – 60 с.
5. Горбунова В.В. Експериментальна психологія в схемах і таблицях: Навчальний посібник. — К.: «ВД «Професіонал», 2007. — 208 с.

6. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Марченко В.М. *Основи психології: опорні конспекти, схеми, методики. Навчальний посібник для студентів ВНЗ.* – К.: Ніка-Центр, 2018. – 320 с.

7. *Практична психологія. навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.* / Корольчук М.С., Корольчук В.М., Ржевський Г.М., Миронець С.М., Осьодло В.І., Зазимко О.В. – К. : Київ.нац.торг.ун-т, 2015. – 739 с.*

8. *Психологія праці в звичайних та екстремальних умовах: навч. посіб.* / М. С. Корольчук, В. М. Корольчук, С.М. Миронець та ін. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. – 652 с.²

Інтернет – ресурси:

1. Етичний кодекс Української Спілки психотерапевтів / [Електронний ресурс] : <http://www.usp.lviv.ua>.

2. Етичні положення Європейської Асоціації психотерапевтів / [Електронний ресурс]: <http://www.psyter.org>.

3. Корнілова Т.В. Експериментальна психологія / [Електронний ресурс]: https://stud.com.ua/29206/psihologiya/eksperimentalna_psihologiya

4. Студентська електронна бібліотека "Читалка" [Електронний ресурс] : <http://chitalka.info/psy.html>.

5. Портал «У психолога» [Електронний ресурс] : http://upsihologa.com.ua/tytarenko_crisis2.html.

6. Електронна бібліотека [Електронний ресурс] : <http://www.info-library.com.ua/books-book-78.html>.

7. Коpecь Л. Класичні експерименти в психології [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/knigi/509-klasichn-eksperimenti-v-psiholog-kopets-l.html>

8. Максименко С.Д. Експериментальна психологія - [Електронний ресурс] : <https://westudents.com.ua/predmet/25-psiholog%D1%96ya.html?page=5>

² курсивом виділені назви видань, які знаходяться в бібліотеці КНТЕУ